

Metody knihovnické práce (VIKBA04)

5. Hlavní činnosti knihoven I

Martin Krčál

Akvizice

Akvizice

■ co to je

Akvizice

- doplňování knihovního fondu
- vhodná akviziční politika
 - ❖ návaznost na další procesy
 - ❖ znalost oboru a knihovny
 - ❖ znalost cílové skupiny
- koordinovaná akvizice

Způsoby akvizice

- nákup
- výměna
- dar
- povinný výtisk
- ostatní

Nákup

- nejčastější
- kde se nakupuje
 - ❖ nakladatelství
 - ❖ distributor/zprostředkovatel
 - ❖ knihkupectví
 - ❖ antikvariát

Výměna

- poč. v 17. století
- 1886 Bruselská konvence
 - ❖ 1921 přistoupila ČR
- 1958 Pařížské dohody
 - ❖ mez. výměna oficiálních a vládních dokumentů
 - ❖ mez. výměna publikací všech druhů
- knihovny, nakladatelství, s. osoby
- evidence výměny

Dar

- od instituce nebo soukromé osoby
- dárce stanoví podmínky
 - ❖ celá knihovna
- nebezpečí
 - ❖ zastaralé, závadné, reklamní
- možnost dar odmítnout

Povinný výtisk

- zákonná povinnost
- 1537 František I (FRA)
- 17.–18.stol. Evropa
- 1790 zákon o © (USA)
- 1886 Bernská konvence
 - ❖ mez. dohoda o © (dnes 150+)
- v ČR zvláštní zákon
 - ❖ 37/1995 Sb. o neperiodických publikacích
 - ❖ vyhláška MK 156/2003 Sb.

Povinnosti vydavatelů v ČR

- 4 povinné výtisky
 - ❖ NK (2x), MZK, SVK Olomouc
- regionální povinný výtisk
 - ❖ příslušné SVK
- písemná nabídka 19 knihovnám ke koupi (vyhláška MK)
- sankce až 50 000 Kč
- povinné údaje v dokumentu

Povinný výtisk

- Tiskový zákon 46/2000 Sb.
 - ❖ pro časopisy
- pro tištěné dokumenty
- diskuze – elektronické dokumenty

Ostatní zdroje

- z členství v organizacích
- mateřská instituce
- ze služebních cest
- atd.

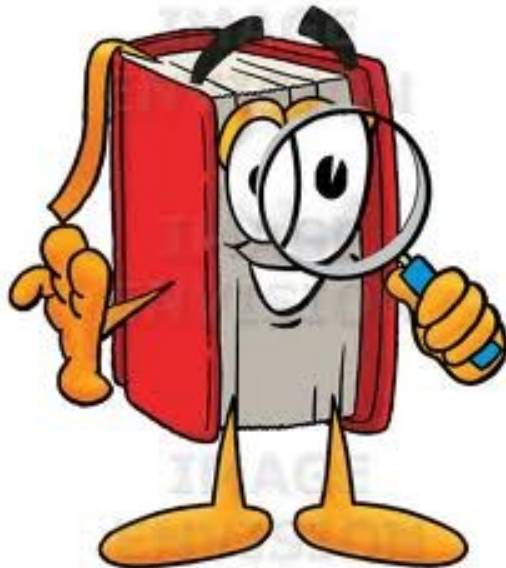

PROCESY AKVIZICE

Profilování knih. fondu

- trvalá a stěžejní funkce akvizice
- optimální struktura a profil fondu

Hlediska profilování

- tematické - klasifikace v knihovně
- druhové - druhy dokumentů
- geografické - významné země dle expertů
- institucionální - top pracoviště
- autorské - top autoři oboru
- životnost - zastarávání dokumentů

Sledování produkce

- aktivní a soustavné
- návštěvy knihkupectví
- účast na knižních veletrzích a výstavách
- sledovat recenze, lit. novinky, odborný knihkupecký tisk
- spolupráce s uživateli

Zdroje o novinkách na trhu

- ediční plány nakladatelů
- webové stránky nakladatelů
- České knihy (SČNK)
- Knihy (týdeník)
- Ohlášené knihy (NKP)
- K-revue (měsíčník)
- Almanach Labyrint (ročenka)
- Ulrichsweb Directory
 - ❖ časopisy

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

České knižní veletrhy

- Svět knihy – Praha, květen, mezinárodní
- LIBRI – Olomouc, listopad
- Veletrh dětské knihy – Liberec, duben
- Frankfurter Buchmesse – Frankfurt nad Mohanem, říjen
- Leipziger Buchmesse – Lipsko, březen

Český trh - zajímavosti

- Střední trh, +SVK
- Obvyklý náklad: 3000-5000 výt.
- Nejvyšší náklad: 60000 výtisků
- Překlady: 1/3 produkce
- Cena knihy: průměr cca 230 Kč
- Sleva pro knihovny: 5-10%

Zprostředkovatelé

EUROMEDIA®

Zprostředkovatelé

- Starman Bohemia – knihy
- Intes – knihy
- SUWECO – časopisy
- Bonus=Ebsco+Minerva – časopisy
- Devar - učebnice
- Phoenix Books – knihy, UK
- Euromedia Group - knihy

Internetová knihkupectví

Dezideráta

- požadované tituly spadající do profilu knihovny
- nejen nové věci, ale i starší tituly
- pravidelná aktualizace
- návaznost na akviziční systém
 - ❖ např. v KS modul akvizice

Evidence objednávek

- podklad o objednání
 - ❖ pro vyloučení duplicit
 - ❖ pro účetnictví
- tištěná evidence
- elektronická evidence
- provázání na systémy knihovny
 - ❖ AKS, účetní systém, evidenční systémy

Nové knihy na FSS

Počet nalezených záznamů: 6629

Začátek **1** 2 3 4 5 6 7 8 9 10 >>> Konec

Název	Autor	Zdroj	Objednal	Dodavatel	Cena	Zakoupeno		
K Můžeš změnit svět	Laszlo	náhrada za ztrátu	student	--	0 Kč	2011-03-01		upravit OLD
Q De-centring western sexualities	Kulpa	1111 - odd. genderových...	Nedbálková	Phoenix Bookshop	1800 Kč	0000-00-00		upravit OLD
Q Dialectics of shopping	Miller	1111 - odd. genderových...	Nedbálková	Phoenix Bookshop	600 Kč	0000-00-00		upravit OLD
Q Dialectics of shopping	Miller	1111 - odd. genderových...	Nedbálková	Phoenix Bookshop	2300 Kč	0000-00-00		upravit OLD
Q Ethnographic research	Ellen	1111 - odd. genderových...	Nedbálková	Phoenix Bookshop	1200 Kč	0000-00-00		upravit OLD
Q Interpretive ethnography	Denzin	1111 - odd. genderových...	Nedbálková	Phoenix Bookshop	700 Kč	0000-00-00		upravit OLD
Q Works and lives	Geertz	1111 - odd. genderových...	Nedbálková	Phoenix Bookshop	500 Kč	0000-00-00		upravit OLD
Q Romance on a global stage	Constable	1111 - odd. genderových...	Nedbálková	Phoenix Bookshop	500 Kč	0000-00-00		upravit OLD
Q Net.sexxx	Waskul	1111 - odd. genderových...	Nedbálková	Phoenix Bookshop	600 Kč	0000-00-00		upravit OLD
K Ludvik Feigl Čech známý i...	Rychlíková	dar	Štéglová	Národohospodářský ústav...	0 Kč	2011-03-01		upravit OLD
K Ludvik Feigl Čech známý i...	Rychlíková	dar	Štéglová	Národohospodářský ústav...	0 Kč	2011-03-01		upravit OLD
K Daňové zatížení a struktura...	Kottlán	dar	Štéglová	Národohospodářský ústav...	0 Kč	2011-03-01		upravit OLD
K Daňové zatížení a struktura...	Kottlán	dar	Štéglová	Národohospodářský ústav...	0 Kč	2011-03-01		upravit OLD
K Caslin 2010	Homolová	dar	Štéglová	--	0 Kč	2011-03-01		upravit OLD

Objednávka - forma

- označení objednávka
- adresa dodavatele
- fakturační údaje objednavajícího
 - ❖ adresa, IČ, DIČ, kontaktní údaje
- seznam knih (jednoznačná identifikace)
- počet výtisků
- verifikace objednávky
 - ❖ razítko, podpis vedoucího knihovny nebo oprávněné osoby, jméno zpracovatele objednávky

E-objednávka

- vyplnění formuláře u objednavajícího
- registrace + účet
 - ❖ výhodné pro pravidelné objednávky
 - ❖ objednávky uloženy v systému dodavatele
 - ❖ stav objednávky
 - ❖ rychlost
- vytištění objednávky
- jednodušší
 - ❖ např. odpadá problém identifikace

Urgence objednávky

- při nedodržení termínu dodávky
- datum urgency!!!
- sledování nedodaných dokumentů v AKS nebo interních systémech

Dodání dokumentu

■ příjem dokumentu

- ❖ dodací list
- ❖ faktura
- ❖ průvodní seznam (výměna)
- ❖ darovací seznam (dar)

■ verifikace + kontrola knihy

■ odstranění ze systému objednávek

■ adjustace = označení vlastnictví

■ likvidace faktur = proplacení

Možnosti platby

- faktura

- hotovost

 - ❖ paragon nebo daňový doklad

- kartou

 - ❖ v praxi pouze do zahraničí (omezeně)

 - ❖ např. Amazon

 - ❖ zprostředkovatelé ([Phoenix Books](#))

Prvotní evidence

■ přírůstkový seznam

- ❖ hlavní účetní doklad o fondu
- ❖ jednotlivé dokumenty
- ❖ u seriálů pouze celý ročník nebo svazek
- ❖ vyhláška [MK ČR č. 88/2002](#)
- ❖ neurčena forma
- ❖ datum zapsání, přír. číslo, způsob nabytí autora, název, místo a rok vydání (včetně případného omezení doby platnosti) + jiné údaje zaručující nezaměnitelnost

■ tištěně x elektronicky

Přírůstkový seznam

- jedinečné přírůstkové číslo
- čitelnost PS
- jasné opravy
 - ❖ škrtnutí, přepis
- nepadělatelný
- zdroj pro statistiky
 - ❖ spíše přes AKS a evidenční systémy

Seznam úbytků

- Hromadné úbytky
 - ❖ Odkaz na samostatný seznam
- Ne dokumenty s omezenou dobou platnosti

Katalogizace

Katalogizace

- zpracování/popis fondů
- umožňuje vyhledání dokumentů
- výsledek procesu katalogizace:
 - ❖ bibliografický záznam (např. [ČNB](#))
 - ❖ katalogizační záznam

- [1] G. Willmann, Oxide ceramics for articulating components of total hip replacements, in: L. Sedel, C. Rey (Eds.), Bioceramics, vol. 10, Elsevier, 1997, pp. 123–126.
- [2] H. Liang, B. Shi, A. Fairchild, T. Cale, Applications of plasma coatings in artificial joints: an overview, Vacuum 73 (2004) 317–326.
- [3] A.-S. Loir, F. Garrelie, C. Donnet, J.-L. Subtil, M. Belin, B. Forest, F. Rogemond, P. Laporte, Mechanical and tribological characterization of tetrahedral diamond-like carbon deposited by femtosecond pulsed laser deposition on pre-treated orthopaedic biomaterials, Appl. Surf. Sci. 247 (2005) 225–231.
- [4] J. Fisher, X.Q. Hu, J.L. Tipper, T.D. Stewart, S. Williams, M.H. Stone, C. Davies, P. Hatto, J. Bolton, M. Riley, C. Hardakar, G.H. Isaac, G. Berry, E. Ingham, An in vitro study of the reduction in wear of metal-on-metal hip prostheses using surface-engineered femoral heads, Proc. Inst. Mech. Eng., Part H: J. Eng. Med. 216 (2002) 219–230;

Autoři	• Holzner, Steven, 1957-
Název	• RSS : automatické doučování obsahu vašich WWW stránek
Název originálu	• Secrets of RSS Česky
Vydání	Vyd. 1.
Místo vyd.	• Bmo :
Nakladatel	• Computer Press.
Rok vyd.	• 2007.
Rozsah	278 s. : il. ; 23 cm
ISBN	9788026114797 (brož.)
Poznámka	Převážně přeloženo z angličtiny
	Obsahuje rejstřík
Předmět. heslo	• internetové zdroje
	• WWW stránky
	• WWW technologie
	• RSS technologie
Forma a žánr	• příručky
Autoři, ost.	• Sindelář, Jan, 1978-
Jednotky(signatura)	Všechny jednotky
Jednotky-DK	Fakulta informatiky
Jednotky-DK	Fakulta sociálních studií
SYSNO	000600696

Bibliografický x katalogizační

Autoři	● Holzner, Steven, 1957-
Název	● RSS : automatické doručování obsahu vašich WWW stránek
Název originálu	● Secrets of RSS Česky
Vydání	Vyd. 1.
Místo vyd.	● Brno :
Nakladatel	● Computer Press,
Rok vyd.	● 2007.
Rozsah	278 s. : il. ; 23 cm
ISBN	9788025114797 (brož.)
Poznámka	Převážně přeloženo z angličtiny Obsahuje rejstřík
Předmět.heslo	● internetové zdroje ● WWW stránky ● WWW technologie ● RSS technologie
Forma a žánr	● příručky
lokace v knihovně, signatura	
Jednotky(signatura)	Všechny jednotky
Jednotky-DK	Fakulta informatiky
Jednotky-DK	Fakulta sociálních studií
SYSNO	000500696

■ popisné údaje

■ selekční údaje

- [1] G. Willmann, Oxide ceramics for articulating components of total hip replacements, in: L. Sedel, C. Rey (Eds.), Bioceramics, vol. 10, Elsevier, 1997, pp. 123–126.
- [2] H. Liang, B. Shi, A. Fairchild, T. Cale, Applications of plasma coatings in artificial joints: an overview, Vacuum 73 (2004) 317–326.
- [3] A.-S. Loir, F. Garrelie, C. Donnet, J.-L. Subtil, M. Belin, B. Forest, F. Rogemond, P. Laporte, Mechanical and tribological characterization of tetrahedral diamond-like carbon deposited by femtosecond pulsed laser deposition on pre-treated orthopaedic biomaterials, Appl. Surf. Sci. 247 (2005) 225–231.
- [4] J. Fisher, X.Q. Hu, J.L. Tipper, T.D. Stewart, S. Williams, M.H. Stone, C. Davies, P. Hatto, J. Bolton, M. Riley, C. Hardakar, G.H. Isaac, G. Berry, E. Ingham, An in vitro study of the reduction in wear of metal-on-metal hip prostheses using surface-engineered femoral heads, Proc. Inst. Mech. Eng., Part H: J. Eng. Med. 216 (2002) 219–230;

Bibliografický x katalogizační

- bibliografický záznam
 - ❖ informuje o existenci
 - ❖ neinformuje o místě
- katalogizační záznam
 - ❖ záznam v katalogu knihovny
 - ❖ odkaz na umístění ve fondu
 - ❖ odkaz na knihovnu (sigla)
- **úkol:** zjistěte siglu své knihovny

Bibliografické údaje

- slouží pro identifikaci popisné jednotky
- oblast údajů:
 - ❖ o názvu a odpovědnosti
 - ❖ o vydání
 - ❖ nakladatelských
 - ❖ fyzického popisu
 - ❖ o edici
 - ❖ poznámek
 - ❖ standardního čísla

Dělení bibliografických údajů

- derivované údaje
 - ❖ převzaté z dokumentu
- askribované údaje
 - ❖ doplněné zpracovatelem záznamu

Selekční údaje

- slouží pro vyhledání dokumentů
- záhlaví (definice v AACR2)
- nemusejí se zapisovat jako v dokumentu
 - ❖ mají usnadnit vyhledávání
- dělení
 - ❖ jmenné
 - ❖ věcné

Katalogizační pravidla

- soubor pravidel, metodických pokynů a zásad pro výběr a formalizaci údajů v katalogizačním a bibliografickém záznamu
- cíle katalogizačních pravidel:
 - ❖ původně pokyny a zásady pro vytváření a organizaci katalogu jmenného, předmětového, popř. i systematického.
 - ❖ dosažení jednotnosti (předpoklad k výměně záznamů)

Vývoj katalogizačních pravidel v ČR

■ 1921

- ❖ Tobolka – Pravidla jimiž se řídí budování abecedního seznamu jmenného

■ 1925

- ❖ Borecký – Pravidla katalogu základního (lístkového abecedního seznamu jmenného) s dodatkem popisu spisů drobných

■ 1950

- ❖ Prozatimní pravidla abecedního seznamu jmenného

■ 1959

- ❖ Nádvorník a kol. – Pravidla jmenného katalogu

Vývoj katalogizačních pravidel v ČR

■ 1960

- ❖ Pravidla jmenného katalogu pro střední a menší knihovny

■ 1964

- ❖ ČSN 01 0195 Bibliografický (dokumentační) a katalogizační záznam

■ 1969

- ❖ Nádvorník a kol. – Pravidla jmenného katalogu (2. vydání)

■ 1971

- ❖ Horák, Urbánková, Wiždálková – Speciální pravidla pro popis starých tisků, prvotisků a rukopisů

Vývoj katalogizačních pravidel v ČR

■ 1972

- ❖ Vodičková a kol. – Pravidla jmenného záznamu speciálních dokumentů a analytického popisu

■ 1988

- ❖ ČSN 01 0168 Tvorba jmenného záhlaví

■ 1992

- ❖ ČSN 01 0195 Bibliografický záznam

■ 90. léta

- ❖ implementace mezinárodních norem
- ❖ 1993-98 - české překlady ISBD
- ❖ 1994 – český překlad AACR2R
- ❖ 1996 – stanovená národních standardů ISBD(G), AACR2

ISBD pravidla – bibliografický popis

- ISBD(G) – všeobecný popis (1993)
- ISBD(M) – monografie (1993)
- ISBD(A) – staré tisky a prvotisky (1997)
- ISBD(CM) – kartografické dokumenty (1997)
- ISBD(NBM) – neknižní dokumenty (1996)
- ISBD(ER) – e-zdroje (1998)
- ISBD(PM) – tištěné hudebniny (1997)
- ISBD(CR) – seriály a jiné periodické publikace (2002)

Mezinárodní pravidla ISBD

■ hlavní cíle

- ❖ všeobecná srozumitelnost záznamu
- ❖ výměna záznamů/sdílení záznamů
- ❖ převod záznamů do strojem čitelné podoby

■ co řeší ISBD

- ❖ specifikace údajů
- ❖ pořadí
- ❖ interpunkci

Druhy katalogizace

■ jmenná

- ❖ bibliografické údaje (autor, název, vydání, vydavatel, rok)

■ věcná

- ❖ popis obsahu dokumentu
- ❖ témata, kterými se dokument zabývá

Jmenný popis

- katalogizační pravidla AACR2
- MARC21
- jmenné selekční údaje
- předepsané prameny popisu

Věcný popis

- obsah dokumentu

- selekční jazyky

- ❖ předmětové

- postkoordinované (klíčová slova)
- prekoordinované – předem daná pravidla tvorby (předmětová hesla, tezaury)

- ❖ systematické (klasifikace - MDT, DDC)

- ❖ konspekt (význam v akvizici)

Authority

■ autoritní rejstříky

- ❖ Národní autority ČR ([info](#), [databáze](#))
 - jmenné (např. autoři)
 - věcné (tematické, geografické a formální autority)
- ❖ [VIAF](#) (OCLC)
 - mezinárodní, součástí i NA

Trendy

- popis elektronických dokumentů
- standardizace
 - ❖ podpora mezinárodních standardů
- sdílená katalogizace

Sdílená katalogizace (SK)

- kooperační činnost knihoven při vytváření bibliografických záznamů
- v ČR posun ⇒ přebírání záznamů
- proces přebírání záznamu:
 - ❖ vyhledání záznamu
 - ❖ stažení záznamu
 - ❖ úprava záznamu
 - ❖ uložení ve vlastním systému
- výhody **x** nevýhody

Technické předpoklady SK

- stejný komunikační protokol
 - ❖ není nezbytné, ale vhodné
 - ❖ u nás nejčastěji Z39.50
- shodné kódování
 - ❖ UTF-8 (CP1250, ISO 8859-2, CP 859)
- shodný formát
 - ❖ v ČR převažuje MARC21

Organizační předpoklady SK

- shodná úroveň katalogizace
 - ❖ úroveň záznamů u dodávající knihovny by neměl být nižší
- shodná katalogizační pravidla
 - ❖ v ČR není problém
- shodné věcné třídění
 - ❖ MDT + jiný dle dohody spolupracujících knihoven
- shodná práce s autoritami

Další informace

- [VIKBA10](#) Knihovnické systémy a standardy (Z. Kadlec)
- [VIKBA11](#) Selekční jazyky (S. Kořínková Presová)

Použitá literatura

- STÖCKLOVÁ, Anna. *Akvizice* [online]. Verze 1.0. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, 2008. Dostupné z <http://texty.jinonice.cuni.cz>
- LEDÍNSKÝ, Martin. *Sdílená katalogizace a služby přebírání záznamů v České republice* [online]. Verze 1.0. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, 2007. Dostupné z <http://texty.jinonice.cuni.cz>
- KONVALINKOVÁ, Blanka a Kateřina Klimešová-Trojanová. *Katalogizace jmenná a věcná: jmenná a věcná katalogizace (standardy pro popis dokumentů, AACR2R, UNIMARC, MARC21, Soubor národních autorit, sdílená katalogizace)* [prezentace]. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2007. Dostupné z: <http://www.kvkli.cz/data/afm-uploads/region/katalogizace.ppt>
- *Knihovnické minimum: příručka pro účastníky kurzu*. Zlín: Krajská knihovna F. Bartoše, 2006. Dostupné z: http://www.kfbz.cz/DOWNLOAD/km_prirucka.pdf

Závěr

Děkuji Vám za pozornost

Martin Krčál
krcal@fss.muni.cz